

International Fairtrade Towns Conference in Japan zet lijnen uit

Fairtrade gaat in de breedte

De slotverklaring komt een beetje onverwacht, maar sluit wel aan bij de algemene teneur van de conferentie. Fairtrade kiest voor wat genoemd wordt “the big tent approach”, ofwel een verbreding van de doelstelling van Fairtrade. Fairtrade blijft het ijkpunt, maar komt dichterbij, het gaat ook over onze eigen levens. “Faire en duurzaam consumeren in ontwikkelde landen is een buffer tegen de negatieve gevolgen van het globale neoliberalisme van de laatste decennia”, aldus conferentievoorzitter Tatsuya Watanabe.

Introductiedag

Voor we aan deze slotverklaring van de conferentie toe zijn, is er heel wat gebeurd. Een Nederlandse delegatie bestaande uit vijf mensen die elkaar nooit eerder hebben gezien, wordt in de aanloop naar de conferentie een hechte groep. Eenmaal onderweg is fairtrade het belangrijkste onderwerp van gesprek, naast persoonlijke ontboezemingen waarin we veel van onszelf laten zien. Als de conferentie begint zijn we al vijf dagen samen onderweg. Die tijd hebben we goed besteed, we komen goed voorbereid in Kumamoto aan. Vrijdag is de presentatiedag van Fairtrade producenten, eigenlijk nog geen conferentiedag, maar wij nemen de gelegenheid te baat om hier alvast ons licht op te steken. Er worden contacten gelegd, we leggen uit wat wij doen en horen hoe de producenten te werk gaan. We beginnen meteen met een vragenlijstje voor thuis, zoals: “Wat is de procedure om een Fairtrade certificering te krijgen en wat moet de producent daarvoor betalen?”

De Nederlandse delegatie v.l.n.r. Hans Kreutzer (Oss), Hanan Maazouzi (Rotterdam) Maud Pijnenburg (Schijndel), Frans Beurskens (Oosterbeek/Wageningen), Miranda van Steenvoorden (De Ronde Venen).

Het congres vindt plaats in een internationaal congrescentrum, waar typisch genoeg – en onverwacht voor een land met een technologische uitstraling à la Japan – geen wifi is, zoals op heel veel plaatsen. Het gebrekkige Engels van de organisatie maakt het ons soms ook moeilijk. De gesprekken haperen hierdoor nogal eens. Gelukkig hebben wij pasmunten in de vorm van kleine Fairtrade cadeautjes die het pad effenen. Vooral de buttons doen het goed. Naarmate de conferentie vordert, zien we meer mensen met een Nederlandse button op hun kraag.

Nederlandse buttons, overal zichtbaar

Aandacht voor milieu

De aandacht voor het milieu heeft in Japan nog zeker niet het niveau van wat wij in Nederland al kennen – en waarvan wij vinden dat het nog veel beter kan. Overal zit plastic omheen, ook de maaltijden zijn in plastic verpakt. Frans leert ons dat de afbreekbaarheid van plastic samenhangt met het materiaal waar het afval in terecht komt. Een mededeling als: “Dit product is recyclebaar” heeft slechts een beperkte waarde. Dat merken we ook al onderweg in het vliegtuig. Miranda: “Grappig dat je tijdens twee best wel stevige maaltijden over die dingen praat en je dan afvraagt of je zou moeten gaan voor een volledig plastic oplossing met bijbehorende recyclemogelijkheden op gelijk niveau of dat je zoals nu, een gemengde bak afval krijgt waarbij je je af gaat vragen of er nog een nascheiding gaat plaatsvinden. Op de verpakkingen staat geen informatie over het menu over organische of niet-organische herkomst van ingrediënten”.

Eerste conferentiedag

De eerste conferentiedag begint met een aantal plichtplegingen. Een toespraakje door Tetsuya Watanabe, voorzitter van de conferentie, de burgemeester van Kumamoto die ons welkom heet en door Shoko Akashi. Vooral deze laatste heeft onze warme belangstelling. Zij is twintig jaar geleden begonnen met in Japan aandacht te vragen voor Fairtrade. Na aanvankelijk overal nul op rekest te krijgen, begon er wat medewerking te ontstaan die uiteindelijk uitmondde in de erkenning van Kumamoto als eerste Fairtrade Town van Japan en zelfs van Azië. Dat deze conferentie hier wordt gehouden, geeft een impuls aan haar streven om Fairtrade in Japan geïntroduceerd te krijgen. Op dit moment staan nog twee Japanse steden op het punt om de titel te Fairtrade Town te behalen. Met Nagoya in midden-Japan en Saporro op het noordelijk eiland en Kumamoto in het zuiden zijn er drie Fairtrade centra waaromheen meer Fairtrade kan groeien.

Inmiddels zijn er twee mensen aan de Nederlandse delegatie toegevoegd. Eefje uit Utrecht en Lara Peters van het landelijk campagneteam in Culemborg.

In een plenaire sessie worden de state-of-the-art van de internationale Fairtrade beweging uiteengezet, naast de uitdagingen waar de beweging mee te maken heeft. Bruce Crowther, die ooit het initiatief nam om met Fairtrade te beginnen, zit naast andere internationals van de internationale Fairtrade beweging. De abstracte ideeën uit de eerste sessie worden concreter in de tweede sessie waar de praktijk van alledag geschilderd wordt. Katharina Beelen uit België laat zien dat in haar land al meer dan vijftig procent van de gemeenten Fairtrade zijn, met sterke nadruk op wat in deze sessie heet “Building Fair and Local Socio-Economies”. Ze beschrijft

onder meer de samenwerking met lokale producenten die wel Fairtrade zijn, maar een geheel andere inbreng hebben dan de producenten uit ontwikkelingslanden. Van Raquel Mense Ferreira uit Brazilië horen hoe moeizaam het kan zijn om Fairtrade te zijn in een land waar ook mensen wonen die onder de armoedegrens leven. Fairtrade producenten en Fairtrade Towns in een land, dat is het beeld dat we vaker zien vandaag en dat we ook naar de toekomst zullen meenemen. Uit Korea komt Kan Baek Lee die helemaal aan het begin van de ontwikkeling staat, maar wel laat zien dat Korea actief is op het gebied van ontwikkelingssamenwerking. Er gebeurt veel, ook in Korea. Net als trouwens in Japan zoals blijkt uit de bijdragen van twee representanten van de twee nieuwe Fairtrade Towns in wording.

Bruce Crowther (l) met enkele conferentiegangers

Het thema van de ochtend wordt in workshops verder uitgediept. De workshops rapporteren hun bevindingen tijdens een algemene sessie aan het einde van de vergaderdag.

Terwijl de conferentie aan de gang is, wordt er op een andere verdieping gesproken door Green Corporate Managers over Fairtrade, Food and Agriculture en Forest and Life. Op deze wijze is het Japanse bedrijfsleven eveneens betrokken bij de noodzaak van Fairtrade.

Ontvangst door de burgemeester van Kumamoto

v.l.n.r. Miranada Steenvoorden, Hanan Maazouzi, burgemeester Sheisho Koyama, Shoko Akashi, Hans Kreutzer, Maud Pijnenburg, Frans Beurskens.

Het avondprogramma begint met een ontvangst door Seishi Koyama, de burgemeester van Japan. Hij krijgt een gesproken boodschap van zijn ambtsgenoot in Schijndel, burgemeester Eugster, landelijk ambassadeur van Fairtrade in Nederland, met de aanmoediging om toch vooral niet te aarzelen als hij de vraag krijgt voorgelegd om ambassadeur te worden.

Danseressen tijdens de ontvangst door de gemeente Kumamoto

Tweede conferentiedag

De tweede conferentiedag begint vroeg met separate sessies. Het gaat hier om samenwerking met lokale overheid, het bedrijfsleven, onderwijs, consumenten, et cetera.

Frans schreef onderstaand verslag over twee van de sessies:

Fairtrade Universiteiten

De sessie voor Fairtrade universiteiten werd goed bezocht. 35 mensen kwamen voornamelijk uit grotere Japanse steden met een Universiteit. Vanuit de VS en Australië werd de bijeenkomst geleid. Frans was zo vriendelijk om de notulen/samenvatting te maken voor de conferentie. Een uitgebreide voorstelronde gaf de indruk dat men op veel universiteiten al met een "steering group" aan de slag is, maar het nog best moeilijk heeft om dan ook tot concrete resultaten te komen. Veel studenten maken door een kort persoonlijk verhaal ook wel duidelijk dat er een maatschappelijke noodzaak is die ze ook zelf voelen, maar dat ze tegelijk ook met lessen en cijfers bezig zijn. Australië en de VS geven voorbeelden van de manier waarop universiteiten succesvol aan de slag zijn. Belangrijk is daarbij dat er niet alleen in het management en bij studenten interesse is, maar dat de werkgroep ook gedragen wordt door een brede samenstelling van zowel facilitaire medewerkers als docenten. De studenten kunnen gezien worden als actieve passanten, maar er moet een doorlopende visie en steun blijven die niet met het afstuderen van enkelen om zeep wordt geholpen.

Fairtrade in lessen kan prima worden opgepakt bij allerlei vakken. Zelfs het berekenen van bodemprijzen, garantieprijs en inkomens van boeren kan als onderdeel van rekenlessen zorgen voor aandacht. Men is daar in Australië zeer actief mee bezig. De verbreding naar biologisch en duurzaam als het gaat om drukwerk, gebouwen en voeding versterkt het succes van de groepen in zowel de VS als Australië.

Voor mij is het duidelijk dat studenten in een hiërarchisch systeem zoals in Japan moeite zullen hebben om veel te bereiken. Top down organisaties zullen wellicht door internationale contacten van FT universiteiten op gang kunnen komen...

Fairtrade: Hoe begin je in de gemeente

Een sessie die door Adam uit de UK en Lara werd geleid (met vooral veel Japanse vrouwen en rommelige vertaling). Geen nieuwe inzichten, omdat we al een stuk verder zijn dan onze collega's in Japan, Korea en Hong Kong. In een kleine groep waarin Miranda en Frans meepraten was al vrij snel duidelijk dat de westerse gedachten van actie en initiatief in Japan helemaal niet gaan werken. De Fairtrade ambtenaar bij een gemeente kan alleen stap voor stap omhoog in haar eigen lijn en moet dan hopen dat er bovenin iemand met een collega wil praten die uiteindelijk bijvoorbeeld de inkoper kan beïnvloeden. Onze redelijk vrije opstelling t.o.v Wethouders en collega ambtenaren kent men helemaal niet. Een tweede dilemma is de grote afstand van ambtenaren naar de Gemeenteraad én de gekozen burgemeester versus diezelfde Gemeenteraad. Daar waar wij in Nederland een Gemeenteraad kunnen gebruiken om Fairtrade Gemeente te worden is zo'n stap in Japan veel moeilijker. Er is een grote afstand en het "not invented here" syndroom speelt vaker op. Daarnaast kan het goed voorkomen dat een Burgemeester het helemaal ziet zitten, maar omdat hij/zij géén voorzitter is van de Raad kan deze juist daarom besluiten het juiste helemaal niets te vinden.

In de plenaire sessie die volgen worden de onderwerpen bij elkaar gebracht om uiteindelijk bij de slotverklaring uit te komen. Die komt zoals gezegd een beetje onverwacht, maar is toch wel een weergave van wat hier in de laatste twee dagen bediscussieerd is. Fairtrade in breder perspectief met aandacht voor de derde wereld, maar zeker ook voor de eigen wereld. Er komt wat oppositie tegen deze "big tent approach", vooral omdat er mensen zijn die vrezen dat Fairtrade zijn uitgangspunten zal verzachten. Dat is echter niet de bedoeling verzekert het panel bij monde van Bruce Crowther en Rudi Dalvai, voorzitter dan de WFTO (World Fairtrade Organization). "Een tent is buigzaam en flexibel, je kunt dingen in- en uitsluiten" aldus Bruce Crowther. "We moeten mensen binnenhalen en hun Fairtrade bewustzijn aanscherpen, in plaats van te eisen dat ze 100 procent Fairtrade zijn voor we ze toelaten." Molly Harris Olson, voormalig voorzitter en nu voorzitter van Fairtrade Australië vergeleek het met een lift. "Op elke verdieping kunnen mensen instappen. Eenmaal boven ben je allemaal op hetzelfde niveau."

De slotverklaring omvat drie aanbevelingen:

1. Onderschrijf de "Big tent approach" in het algemeen als een ideale en veelbelovende manier om Fairtrade over de hele wereld te promoten
2. Roep de nationale en lokale Fairtrade werkgroepen op om een "Big tent approach" op te nemen in hun campagne om de specifieke context uit te breiden
3. Roep alle nationale Fairtrade coördinatoren op om de "Big tent approach" op te nemen in de organisatie van hun campagne en te zorgen voor steun en materialen voor de lokale Fairtrade organisaties.

Voor de slotceremonie begint worden de conferentiegangers uitgenodigd voor de volgende conferentie die wordt gehouden in Bristol.

Observatie Miranda:

Een internationaal congres kan op allerlei verschillende manieren plaatsvinden . Soms valt er voor de bezoekers veel te leren. Soms werkt het juist andersom, waarbij de congresorganisatie heel veel nieuwe ideeën opdoet vanuit workshops, gesprekken en sessies. In Kumamoto is sterk sprake van een leesproces voor bezoekers uit Aziatische landen. Dit maakt het voor veel delegaties uit westerse landen minder zinvol. Door de verspreiding van westerse deelnemers over diverse groepen lijkt het soms alsof "west" les geeft aan "oost". De kennisverschillen

zorgen voor relatief veel tijdverlies. De essentie komt hierdoor niet altijd goed uit de verf. Belangrijk is wel om van andere culturen te leren. Voor ons zijn met name de workshops een eye-opener. Waar we Nederlandse ambtenaren gemakkelijk met collega's kunnen overleggen is er in Japan sprake van een zeer sterke hiërarchie. Het gevolg is dat een Fairtrade ambtenaar in Japan nauwelijks zelfstandig stappen kan nemen naar bijvoorbeeld een inkoper om te praten over een meer duurzame inkoop. Daarnaast is er een duidelijke scheiding tussen de gemeenteraad met haar voorzitter uit eigen gelederen en de burgemeester (zie ook bovenstaand verslag uit de sessies). Doordat er ook nog een grote afstand is tussen burgers en politiek zal duidelijk zijn dat het interesseren van de overheid een fikse klus kan blijken.

Na drie dagen ingespannen discussiëren, luisteren en proberen de culturele verschillen te overbruggen is het tijd voor het informele deel van het congres. Dat begint met een bezoek aan het 16^e eeuwse kasteel van Kumamoto. Het is de grootste toeristische attractie van deze stad. De aantrekkingskracht wordt verhoogd door de bloesems overal om ons heen en misschien nog wel meer door de jonge mannen en vrouwen in traditionele kleding die hier komen om hier op de foto te gaan. Het huidige kasteel is volledig opnieuw opgebouwd op de ruïnes van eind 1800. Schitterende gebouwen en imposante verdedigingsmuren. Wat daarbij opvalt dat in de parken eromheen geen horeca is. In Nederland zou deze attractie op allerlei plekken terrassen hebben. Dat valt ook op in de rest van het centrum van deze stad die zo groot is als Amsterdam. Er zijn geen terrassen en nauwelijks echte cafés, of het zou de Starbucks moeten zijn waar wij ervaringen uitwisselen en filosoferen over wat we eigenlijk allemaal willen met Fairtrade. Het is wel lastig voor een Fairtrade gemeente om burgers actief kennis te laten maken met Fairtrade koffie en thee als er geen horeca is waar dat kan.

Het prachtige kasteel van Kumamoto

Japanse Wereldwinkel

Een ander onderdeel van het informele programma was een Downtown Tour wat wij abusievelijk vertalen als een bustour langs de high lights van Kumamoto. In werkelijkheid gaan we onder de hoede van drie giechelende Japanse schoolmeisjes, waarvan een consequent een vlaggetje omhoog houdt, een wandeling maken door het centrum van Kumamoto. Hanan en Maud gaan mee, de anderen blijven achter in het kasteel waar inderdaad nog veel meer te zien is. Hanan en Maud moeten ver, heel ver lopen om uiteindelijk bij de Japanse wereldwinkel terecht te komen. Misschien wel de enige wereldwinkel van Japan. De beste vergelijking die te maken is, is een wereldwinkel zoals die er hier dertig jaar geleden uitzag. Maar toch, het is een begin. De winkel ligt nogal een eind buiten het centrum, wat niet best zal zijn voor de omzet. Maar, het begin is gemaakt.

Japanse bloesems

Verbazing

Rondreizend in Japan vielen we soms van de ene verbazing in de andere.

- Het gebrek aan kennis van andere talen. Er wordt weinig of slecht Engels gesproken. Men kent misschien wel Aziatische talen, maar die kennen wij dan weer niet. Dat leidt soms tot ergernis, maar verplicht soms ook tot een weldadige traagheid.
- De punctualiteit is hoog, met jaloezie zien we dat alle treinen tot op de minuut nauwkeurig vertrekken, ook de hogesnelheidstreinen. Hier is geen sprake van Fyra-pech of blaadjes op de rails. (Misschien moet de NS hier een kijkje gaan nemen)
- Terwijl Japan bekend staat als marktleider op het gebied van digitale technologie, is wifi een schaars product. In ons hotel moeten we onze toevlucht nemen tot een klein hoekje van de lobby en ook daar valt het signaal geregeld weg. In het congrescentrum is geen wifi.
- Hoe digitaal Japan ook is, de bureaucratie is nog helemaal van papier. Inchecken bij het hotel, maar ook bij het congres, gaat met papier en potlood. Het is ook moeilijk om gegevens te achterhalen van andere organisaties. Er is geen website waar alles eenduidig op vermeld staat.
- We vinden de mensen in Japan in het algemeen vriendelijk en behulpzaam. De vraag of men op de foto wil wordt meestal met een glimlach en een knikje beantwoord.
- Mensen die op de trein of bus wachten, proberen niet voor te dringen. Daar staat tegenover dat “opstaan voor iemand” zoals wij in Nederland kennen weer helemaal niet gebeurt.
- Probeer niet om 's morgens buiten de deur te ontbijten, want je eindigt met een broodje en een hapje kaas op de markt. Ook lekker trouwens.
- Er staan nergens prullenbakken, maar toch zijn de straten schoon. Iedereen neemt gewoon zijn of haar eigen afval mee naar huis.
- De toiletten lijken op het dashboard van een vliegtuig, met een bedieningspaneel dat ernstige bestudering vraagt. Verwarmde brillen, straaltjes warm en/of koud water, je regelt het allemaal terwijl je warm zit.
- Japanse winkels hebben een beperkt aanbod aan groente en fruit. De soms extreme aandacht voor orde en netheid zorgt ervoor dat alles in plastic is verpakt. Verpakkingen voor non-food zijn over het algemeen enorm schreeuwerig. Een duurzame boodschap, als die er al is, valt volledig in het niet.

- Voor het congres heeft men duidelijk Fairtrade producten laten aanrukken. Het congrescentrum was nog niet Fairtrade. Men is zich hierop aan het oriënteren, mogelijk naar aanleiding van dit evenement?

Kumamoto vanuit het kasteel gezien

Conclusie

We hebben Nederland op de kaart gezet in Japan. Er is hier en wereldwijd nog veel te winnen wat Fairtrade betreft. Dat geldt ook voor Nederland. Daar hebben we iedereen bij nodig!

De reis was om meerdere redenen inspirerend en verrijkend. Op de eerste plaats voor ons groepje van vijf. We hebben intensief met elkaar gereisd, gesproken en geëvalueerd. Er zijn veel gebieden waarop we elkaar gevonden hebben en waarvoor we in Japan al lijnen konden uitleggen. We willen in Nederland met een groep samenkomen waar ideeën samenkomen en weer verspreid kunnen worden. Dit is inmiddels al in gang gezet.

Tijdens het congres wordt veel en nadrukkelijk gesproken over Fairtrade als grasroot organisatie, met een bottom-up structuur. Dit is niet zoals wij het ervaren. In Nederland is de hiërarchie duidelijk omgekeerd. Hier gaan we nog verder over praten met elkaar en waarschijnlijk ook met het campagneteam in Culemborg.

De inspiratie kwam zeker ook van de andere deelnemers. Er waren deelnemers uit Japan, China, Taiwan, Mongolië, Laos, Filippijnen, Cambodja, Bangladesh, Maleisië, Indonesië, Myanmar, Bhutan, Korea, Brazilië, Ecuador, Australië, Polen, Nederland, België, Engeland, Italië, USA, Canada en andere landen en we spraken met vele van hen.

De “Big Tent Approach” waar die in de slotverklaring uitgebreid wordt beschreven is in veel landen – waaronder Nederland – al gedeeltelijk Fairtrade praktijk. Wij vijven herkennen het beeld in onze eigen gemeenten en ook landelijk wordt zo al gewerkt gaf Lara aan tijdens een paneldiscussie.

De reis naar Kumamoto is het begin van een hoopvolle samenwerking tussen ons vijven en naar wij hopen ook met anderen.

Frans Beurskens (frans.beurskens@duurzaamrenkum.com)

Hans Kreutzer (h.kreutzer@inter.nl.net)

Hanan Maazouzi (h.maazouzi@radaruitvoering.nl)

Maud Pijnenburg (maud.westburg@home.nl)

Miranda Steenvoorden (m.steenvoorden@derondevenen.nl)